

มุมมองหลายระดับต่อการดำเนินการพื้นที่สีเขียวขนาดเล็กในฐานะนวัตกรรม
ทางสังคมเพื่อการเพิ่มพื้นที่สีเขียวเขตเมือง: กรณีศึกษา
สวนวัดหัวลำโพงรุกขนิเวศน์ กรุงเทพมหานคร*

A Multi – Level Perspective on Implementing a Pocket Park as a Social
Innovation for Increasing Urban Green Space: A Case Study of
Wat Hua Lamphong Rukkhaniwet Pocket Park, Bangkok, Thailand

¹ชิตนุพงษ์ สรรพา*, ²อุ้นเรือน เล็กน้อย

¹Chitsanupong Sanpha*, ²Unruan Leknoi

Corresponding Author's E-mail: Chitsanupong25400@gmail.com*

Received: April 28, 2026, Revised: June 6, 2026, Accepted: October 6, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์มุมมองหลายระดับต่อการดำเนินการพื้นที่สีเขียวในเมือง ด้วยทฤษฎี Multi-Level Perspective กรณีศึกษา สวนวัดหัวลำโพงรุกขนิเวศน์ แขวงสี่พระยา เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยย้อนหลัง (Retrospective Research Technique) โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด 5 กลุ่ม จำนวน 12 คน ประกอบด้วย ตัวแทนโครงการวิ!พาร์ค 4 คน ภาครัฐ 2 คน ภาคประชาสังคม 2 คน ภาควิชาชีพ 2 คน และภาควิชาการ 2 คน ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงแก่นสาร

ผลการวิจัยมีดังนี้ 1) พื้นที่กรณีศึกษาเป็นเขตเมืองชั้นในที่มีความหนาแน่นสูงและมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงพื้นที่สีเขียว ประกอบกับแรงกดดันเชิงนโยบายและกระแสการพัฒนาเมืองในระดับ Landscape ส่งผลให้เกิดความต้องการพื้นที่สีเขียวและเอื้อต่อการก่อตัวของนวัตกรรมในระดับชุมชน 2) การพัฒนานวัตกรรมในระดับ Niche สะท้อนความสำเร็จของนวัตกรรมทางสังคม ที่ขับเคลื่อนด้วยความร่วมมือแบบพหุภาคี โดยมีโครงการ We!Park เป็นกลไกกลางในการประสานทรัพยากร ความรู้ และการมีส่วนร่วม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพ การยอมรับทางสังคม และความรู้สึกเป็นเจ้าของในระดับพื้นที่ และ 3) การยอมรับและฝังตัวในระดับ Regime พบว่า แม้ภาครัฐเริ่มยอมรับและสนับสนุนแนวทางดังกล่าวมากขึ้น ผ่านการเรียนรู้เชิงสถาบันและการขยายเครือข่ายความร่วมมือ แต่นวัตกรรมยังเผชิญข้อจำกัดด้านกฎระเบียบ และกลไกสนับสนุน ส่งผลให้การฝังตัวในระดับโครงสร้างยังเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป ข้อเสนอแนะ คือ 1) ควรส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่สีเขียวขนาดเล็ก 2) ควรมีการพัฒนามาตรการทางกฎหมายเพื่อการขยายผลการพัฒนาพื้นที่สีเขียวขนาดเล็ก 3) ควรมีการพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อให้เหมาะสมต่อการใช้

¹ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา) วิทยาลัยสหศาสตร์บูรณาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; Graduate Student, Master of Arts Program in Human and Social Development (Interdisciplinary Program), College of Interdisciplinary and Integrative Studies, Chulalongkorn University

² รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา) วิทยาลัยสหศาสตร์บูรณาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Associate Professor, Ph.D., Lecturer in the Master of Arts Program in Human and Social Development (Interdisciplinary Program), College of Interdisciplinary and Integrative Studies, Chulalongkorn University, E-mail: unruan.t@chula.ac.th

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง “มุมมองหลายระดับต่อการดำเนินการพื้นที่สีเขียวขนาดเล็กในฐานะนวัตกรรมทางสังคมเพื่อการเพิ่มพื้นที่สีเขียวเขตเมือง: กรณีศึกษา สวนวัดหัวลำโพงรุกขนิเวศน์ กรุงเทพมหานคร”

ปัญญาประดิษฐ์ในการขยายผล และ 4) ควรพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวขนาดเล็ก

คำสำคัญ: มุมมองหลายระดับ; พื้นที่สีเขียวขนาดเล็ก; สวนวัดหัวลำโพงรุกขนิเวศน์; กรุงเทพมหานคร

ABSTRACT

This research article aims to analyze urban green space implementation from a Multi-Level Perspective (MLP) framework, using the Wat Hua Lamphong Rukkhaniwet Pocket Park in Si Phraya Subdistrict, Bang Rak District, Bangkok, as a case study. The study employed a retrospective research technique. Data were collected through in-depth interviews with 12 key informants from five stakeholder groups involved in the project, including four representatives from the We!Park Project, two government-sector representatives, two civil society representatives, two professional practitioners, and two academics. The data were analyzed using substantive analysis.

The findings revealed that (1) the study area, located in Bangkok's inner city, is characterized by high population density and limited access to green spaces. Combined with policy pressures and urban development trends at the landscape level, these conditions generated demand for urban green spaces and created opportunities for community-based innovation; (2) at the niche level, the development process demonstrated the success of social innovation driven by multi-stakeholder collaboration, with the We!Park project serving as an intermediary mechanism that coordinated resources, knowledge, and public participation, resulting in physical transformation, social acceptance, and a stronger sense of local ownership; and (3) at the regime level, although public agencies increasingly recognized and supported this approach through institutional learning and expanded collaborative networks, the innovation continued to face regulatory and institutional constraints, leading to a gradual process of structural embedding. The study recommends that: (1) awareness and understanding of small-scale urban green spaces should be enhanced; (2) legal measures should be developed to support the scaling up of small-scale urban green space initiatives; (3) data infrastructures should be improved to facilitate the application of artificial intelligence in scaling green space development; and (4) participatory approaches to the management and governance of small-scale urban green spaces should be strengthened.

Keywords: Multi-Level Perspective; Pocket Park; Wat Hua Lamphong Rukkhaniwet Pocket Park; Bangkok

บทนำ

รายงานของ UN Population Division (2025a) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 กล่าวถึงสถิติการเพิ่มขึ้นของประชากรในพื้นที่เมืองในระดับโลกพบว่า มีประชากรที่อาศัยในพื้นที่เมืองเพิ่มขึ้นมากกว่าประชากรในพื้นที่ชนบท และยังมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2567 พบว่า สัดส่วนประชากรที่อาศัยอยู่

ในเมืองมีสูงถึง 4.70 พันล้านคน ซึ่งเพิ่มขึ้นสูงถึงร้อยละ 39 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2550 ยิ่งกว่านั้น ยังพบว่า ประชากรเมืองในสัดส่วนต่อประชากรทั้งหมดของประเทศไทย กำลังเผชิญหน้ากับแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน (UN Population Division, 2025b) ปรากฏการณ์นี้ได้ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของเมืองและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือเกิดการแปรสภาพพื้นที่สีเขียวไปเป็นพื้นที่ก่อสร้าง ทั้งยังส่งผลกระทบต่อพื้นที่สีเขียวในพื้นที่เมืองทั่วโลกให้มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง (UN-Habitat, 2024) จึงนำไปสู่ผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศ และคุณภาพชีวิตของประชากรในเมืองอย่างรุนแรงอีกด้วย (Ibimilua et al., 2020; Revich, 2023)

ด้วยความสำคัญข้างต้น เป็นผลให้แนวคิดการเพิ่มพื้นที่สาธารณะสีเขียว ได้รับการบรรจุในระดับนโยบายอย่างเป็นรูปธรรมทั้งในระดับ ระดับโลก ปรากฏในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 11 เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน (Mwaniki & Ndugwa, 2021) ระดับภูมิภาค ปรากฏในแผนยุทธศาสตร์อาเซียน ด้านสิ่งแวดล้อม แผนงาน 1 การวางแผนการพัฒนาและการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการเมืองอย่างยั่งยืน (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2568) และในประเทศไทย กล่าวถึงในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580), 2561) รวมถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) หมายความว่า 8 ไทยมีพื้นที่และเมืองอัจฉริยะที่น่าอยู่ ปลอดภัย เติบโตได้อย่างยั่งยืน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570), 2565)

ทั้งนี้ จากการสำรวจพื้นที่เมืองของประเทศไทยพบว่า กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่เมืองที่มีประชากรมากที่สุด จำนวน 5,437,552 คน และยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (กรมการปกครอง, 2568) แต่ประเด็นพื้นที่สีเขียวยังเป็นประเด็นที่มีความท้าทายในการพัฒนาและจัดสรรอย่างเพียงพอ โดยปัจจุบันกรุงเทพมหานครมีพื้นที่สีเขียวเฉลี่ย 7.91 ตารางเมตรต่อคน ซึ่งต่ำกว่าค่าอัตราส่วนพื้นที่สีเขียวต่อประชากรของกรุงเทพมหานคร คือ 10 ตร.ม./คน (กรุงเทพมหานคร, 2568; 2565) ยิ่งกว่านั้น หากพิจารณาตามการจำแนกพื้นที่สีเขียว 7 ประเภท พบว่า จากทั้งหมด 50 เขต มีจำนวนถึง 38 เขต หรือคิดเป็นร้อยละ 76 ของพื้นที่ทั้งหมดมีพื้นที่สีเขียวต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด เช่น เขตบางรัก (4.08 ตร.ม./คน) เขตวัฒนา (2.03 ตร.ม./คน) และ เขตดินแดง (1.98 ตร.ม./คน) เป็นต้น (กรุงเทพมหานคร, 2568)

ถึงกระนั้น กรุงเทพมหานครมีการดำเนินการสร้างพื้นที่สาธารณะสีเขียวตามแผนพัฒนา กรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ฉบับปรับปรุง ว่าด้วยยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยมีเป้าหมายในการส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่สีเขียว ซึ่งต้องมาจากความร่วมมือกับภาคส่วนอื่น ๆ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ในการดูดซับคาร์บอนในพื้นที่ชุมชนเมือง การใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ และอื่น ๆ เป็นต้น (กรุงเทพมหานคร, 2565) จึงนำมาสู่โครงการสนับสนุนอย่าง Welpark ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 จนถึงปัจจุบัน โดยมีสวนวัดหัวลำโพง รุกขนิเวศน์ เขตบางรัก เป็น 1 ใน 4 พื้นที่นำร่องของกรุงเทพมหานคร ซึ่งถือเป็นหนึ่งในเขตที่มีพื้นที่สีเขียวต่ำกว่าเกณฑ์เป้าหมายอย่างมากคือ 4.08 ตร.ม./คน ด้วยความสำเร็จของโครงการดังกล่าว จึงส่งผลให้พื้นที่สาธารณะสีเขียวเพิ่มขึ้นกว่า 1,000 ตร.ม. ทั้งยังเป็นการขับเคลื่อนพื้นที่สีเขียวผ่านการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม และการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่อีกด้วย (วี! พาร์ค, 2564)

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว จึงนำมาสู่ข้อคำถามว่า หากวิเคราะห์การดำเนินการที่นำมาสู่การพัฒนา นวัตกรรมพื้นที่สีเขียว ในกรณีสวนวัดหัวลำโพง รุกขนิเวศน์ ผ่านแรงกดดันภายนอก โครงสร้างทางสังคม ตลอดจนการก่อตัวของนวัตกรรมในระดับพื้นที่ จะสามารถอธิบายการดำเนินการดังกล่าวได้อย่างไร ดังนั้น

งานวิจัยนี้จึงเลือกประยุกต์ใช้ทฤษฎี Multi-Level Perspective (MLP) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการศึกษาการดำเนินการผ่านมุมมองหลายระดับ ยิ่งกว่านั้น ผลการศึกษานี้จะชี้ให้เห็นปัจจัยและเงื่อนไขของการก่อตัว การดำเนินการ และการฝังตัวของนวัตกรรมทางสังคมของกรณีศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการขยายผลนวัตกรรมการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในบริบทเมืองต่อไป (Geels, 2002; 2011; Avelino et al., 2016) ด้วยเหตุนี้ การวิจัยครั้งนี้ จึงมุ่งวิเคราะห์กระบวนการดำเนินการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเมือง ผ่านกรอบแนวคิด MLP โดยใช้กรณีศึกษาสวนวัดหัวลำโพงรุกขนิเวศน์ แขวงสีพระยา เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร เพื่อทำความเข้าใจกลไกการดำเนินงาน ตลอดจนข้อจำกัดของการดำเนินโครงการ อันจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนเมืองในระยะยาวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์มุมมองหลายระดับต่อการดำเนินการพื้นที่สีเขียวในเมือง ด้วยทฤษฎี Multi-Level Perspective กรณีศึกษา สวนวัดหัวลำโพงรุกขนิเวศน์ แขวงสีพระยา เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยย้อนหลัง (Retrospective Research Technique) เนื่องจากเป็นแนวทางการเก็บข้อมูลที่เกิดขึ้นในอดีต และมุ่งเน้นทำความเข้าใจการเปลี่ยนผ่านที่เกิดขึ้น (Street & Ward, 2010) ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากบทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2. การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การดำเนินการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเมือง ทั้งในมิติของแนวคิด รูปแบบการมีส่วนร่วม และแนวทางการดำเนินงาน กรณีศึกษา สวนวัดหัวลำโพงรุกขนิเวศน์ กรุงเทพมหานคร มีขั้นตอน ดังนี้

2.1 ศึกษาและคัดเลือกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากภาคส่วนต่าง ๆ โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงการ

2.2 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.3 ดำเนินการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการ และกระบวนการพัฒนา โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง

2.4 สรุปและนำเสนอผลจากข้อมูลทั้งเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยวิเคราะห์ตามประเด็นสำคัญ ได้แก่ แนวคิด รูปแบบ และกระบวนการพัฒนา เป็นต้น

2.4 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ดำเนินการเก็บข้อมูลผ่านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่คัดเลือกด้วยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด 5 กลุ่ม ได้แก่ 1. ภาคประชาสังคม 2 คน 2. ภาครัฐ 2 คน 3. ภาควิชาชีพ 2 คน 4. ภาควิชาการ 2 คน และ 5. โครงการวิปาร์ค (Welpark) 4 คน รวมทั้งหมด 12 คน โดยมีเกณฑ์คัดเข้าคัดออก ดังนี้

เกณฑ์คัดเข้า คือ ผู้ที่สังกัดหน่วยงานหรือชุมชน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินการโครงการสวนวัดหัวลำโพงรุกขนิเวศน์ตั้งแต่เริ่มต้น และสามารถให้ข้อมูลได้มากกว่าร้อยละ 50

เกณฑ์คัดออก คือ ผู้ที่ไม่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับที่เกี่ยวข้องกับโครงการสวนวัดหัวลำโพง รุกขนิเวศน์ได้อย่างละเอียด หรือตอบคำถามได้น้อยกว่าร้อยละ 50 หรือไม่สะดวกให้ข้อมูลในทุกกรณี ซึ่งเกณฑ์ดังกล่าวใช้ร่วมกันกับผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่ม

4. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษานี้ได้ดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

4.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) โดยใช้คำถามปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ โดยแนวทางในการสัมภาษณ์ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรที่ได้รับจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

- (1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- (2) กำหนดกรอบคำถามตามวัตถุประสงค์การวิจัย
- (3) ตรวจสอบความเหมาะสมของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ
- (4) ทดลองใช้เครื่องมือและปรับปรุงก่อนใช้งานจริง
- (5) ใช้การจดบันทึกและการบันทึกเสียง เพื่อป้องกันข้อมูลตกหล่น โดยได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลก่อนทุกครั้ง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมี วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

5.1 การลงพื้นที่สวนวัดหัวลำโพง รุกขนิเวศน์ กรุงเทพมหานคร เพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ภาครัฐ สังคม หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และโครงการ Welpark

5.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรม บทบาท และการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยดำเนินการควบคู่กับการสัมภาษณ์ และการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่สีเขียว เช่น การประชุมระหว่างหน่วยงานและภาคีเครือข่าย กิจกรรมสาธารณะที่จัดขึ้นภายในสวน และกิจกรรมดูแลรักษาพื้นที่สีเขียว เป็นต้น เพื่อให้เห็นกระบวนการดำเนินงาน กลไกความร่วมมือ และรูปแบบการมีส่วนร่วมในบริบทจริงของพื้นที่กรณีศึกษา

5.3 การสัมภาษณ์ โดยคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงการ เพื่อศึกษามุมมอง แนวคิด บทบาท และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาและการเปลี่ยนผ่านของพื้นที่สีเขียวในเมือง

6. จริยธรรมการวิจัย

งานวิจัยนี้คำนึงและปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยผู้วิจัยได้ขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลก่อนการเก็บข้อมูลทุกครั้ง และผู้ให้ข้อมูลสามารถปฏิเสธหรือยุติการให้ข้อมูลได้ตลอดกระบวนการวิจัย นอกจากนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการรักษาความลับและความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล กล่าวคือไม่นำเสนอข้อมูลที่สามารถระบุตัวตนได้และจำกัดผู้เข้าถึงข้อมูลทั้งหมด ทั้งยังคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงแก่นสาร (Thematic Analysis) ตามแนวคิดของ Braun and Clarke (2006) ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ การทำความเข้าใจข้อมูล การสร้างรหัส การค้นหาแก่นสาร การทบทวนแก่นสาร การตั้งชื่อแก่นสาร และการเขียนรายงาน โดยในกรณีที่ข้อมูลไม่ชัดเจนจะมีการสัมภาษณ์

เพิ่มเติมเพื่อยืนยันความถูกต้อง และนำผลการวิเคราะห์ไปอธิบายร่วมกับกรอบแนวคิด Multi-Level Perspective

8. การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยอยู่ในรูปแบบการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) โดยเชื่อมโยงข้อมูลจากการศึกษาในกรณีสวนวัดหัวลำโพงรุกชนิเวศน์ กรุงเทพมหานคร เข้ากับกรอบแนวคิด MLP เพื่ออธิบายการดำเนินการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเมือง และนำไปสู่การสังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการขยายพื้นที่สีเขียวในเมืองต่อไป

ผลการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์มุมมองหลายระดับต่อการดำเนินการพื้นที่สีเขียวในเมือง ด้วยทฤษฎี Multi-Level Perspective กรณีศึกษา สวนวัดหัวลำโพงรุกชนิเวศน์ แขวงสีพระยา เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร สามารถแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1. บริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการดำเนินการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่ศึกษา

สวนวัดหัวลำโพงรุกชนิเวศน์ ตั้งอยู่ในชุมชนซอยหน้าวัดหัวลำโพง แขวงสีพระยา ซึ่งเป็นหนึ่งในห้าแขวงที่อยู่ในการปกครองของเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร แขวงดังกล่าวมีสถิติครัวเรือนและสัดส่วนประชากรมากเป็นอันดับสองรองจากแขวงสีลม รวมทั้งสิ้น 8,323 ครัวเรือน จำนวน 10,199 คน (สำนักงานเขตบางรัก, 2568) ซึ่งพื้นที่ทั้งหมดเป็นพื้นที่ดินประเภท พ. 5 เพื่อรองรับการพัฒนาเป็นศูนย์พาณิชย์กรรมหลัก มุ่งส่งเสริมบทบาทการเป็นศูนย์กลางด้านธุรกิจ การค้า บริการ นันทนาการ และการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (กรุงเทพมหานคร, 2569; กฎกระทรวง ให้บังคับใช้ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556, 2556)

พื้นที่ ลักษณะทางกายภาพของชุมชนเป็นอาคารพาณิชย์แบบตึกแถวที่ตั้งเรียงต่อเนื่องกันตามแนวถนนซอยวัดหัวลำโพง มีการใช้ประโยชน์พื้นที่แบบผสมผสาน ทั้งในเชิงที่อยู่อาศัยและเชิงพาณิชย์ ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการค้าและบริการ เช่น การจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค อาหาร และบริการซักรีด เป็นต้น นอกจากนี้ พื้นที่โดยรอบยังประกอบด้วยสถานที่สำคัญ เช่น วัดหัวลำโพง โรงเรียนวัดหัวลำโพง โรงเรียนพุทธจักรวิทยา และอาคารชุดพักอาศัย เป็นต้น ซึ่งสะท้อนถึงความหนาแน่นของการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเมืองชั้นใน

ด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานภาครัฐมีความเห็นสอดคล้องกันถึงความจำเป็นในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในบริเวณใกล้เคียงชุมชน เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงพื้นที่สีเขียว รองรับการใช้ประโยชน์ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ การออกกำลังกาย และกิจกรรมนันทนาการของประชาชนในหลากหลายกลุ่ม ทั้งผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน ตลอดจนผู้สัญจรผ่านพื้นที่

ผลลัพธ์ภายหลังการพัฒนาสวนวัดหัวลำโพงรุกชนิเวศน์ปรากฏผ่านทั้งการเปลี่ยนแปลงทั้งในมิติทางกายภาพและสังคม โดยมิติกายภาพพบว่า พื้นที่ที่รกร้างได้รับการปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่สาธารณะสีเขียวขนาดเล็กที่ช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงพื้นที่สีเขียวของประชาชนในเขตเมืองหนาแน่น ขณะเดียวกันมิติทางสังคมพบว่า กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมได้ก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม ความผูกพันต่อพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลรักษาและพัฒนาสวนอย่างต่อเนื่อง การดำเนินการพัฒนานวัตกรรมในกรณีศึกษานี้จึงเป็นการพัฒนาปฏิสัมพันธ์ในชุมชนควบคู่ไปกับการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพ

กล่าวโดยสรุป จากบริบททางสังคมและเศรษฐกิจชี้ว่า ชุมชนซอยหน้าวัดหัวลำโพงเป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นสูง ส่งผลให้การเข้าถึงพื้นที่สีเขียวของประชาชนมีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้น การพัฒนาสวนวัดหัวลำโพงรุกชนิเวศน์จึงมีบทบาทสำคัญในการเติมเต็มพื้นที่สาธารณะเพื่อรองรับกิจกรรมนันทนาการและ

การพักผ่อนของประชาชน ยิ่งกว่านั้น ผลลัพธ์จากการดำเนินการดังกล่าวยังยกระดับสิ่งแวดล้อมและเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชน อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาเมืองอย่างสมดุลในระยะยาว

2. นวัตกรรมเฉพาะกลุ่ม (Niche Innovation): การดำเนินการพัฒนาสวนวัดหัวลำโพง รุกขนิเวศน์

การก่อตัวของนวัตกรรมสวนวัดหัวลำโพง รุกขนิเวศน์เกิดจากแรงกดดันในระดับนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร เพื่อการขยายพื้นที่สีเขียว และโอกาสในระดับพื้นที่จากการได้รับบริจาคที่ดินรกร้างจากภาคเอกชน จึงเป็นแรงผลักดันสำคัญให้เกิดการทดลองนวัตกรรมดังกล่าว ยิ่งกว่านั้น ยังรวมถึงการเข้ามามีบทบาทสำคัญขององค์กรพัฒนาเอกชนอย่างโครงการ WelPark ได้นำไปสู่การพัฒนาพื้นที่ให้เป็นพื้นที่สาธารณะสีเขียวขนาดเล็กอย่างมีส่วนร่วม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จนกระทั่งแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2566

โครงการพัฒนานี้ได้แบ่งกระบวนการขับเคลื่อนออกเป็น 4 ขั้นตอน โดยมีโครงการ WelPark เป็นส่วนสำคัญในการประสานงานการขับเคลื่อนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการระหว่าง 5 ภาคส่วน ได้แก่ ภาคประชาสังคม ภาควิชาชีพ ภาควิชาการ ภาคเอกชน และภาครัฐ และมีขั้นตอนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อมโครงการ ขั้นที่ 2 ขั้นตอนออกแบบอย่างมีส่วนร่วม ขั้นที่ 3 ขั้นตอนออกแบบและก่อสร้าง และขั้นที่ 4 การบริหารจัดการ

ท้ายที่สุด ผลลัพธ์การพัฒนาพื้นที่สวนวัดหัวลำโพง รุกขนิเวศน์ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในระดับชุมชนอย่างสำคัญ โดยมีการใช้ประโยชน์พื้นที่เพิ่มขึ้นจากกลุ่มผู้ใช้งานที่หลากหลาย ทั้งนักเรียน ผู้สูงอายุ และคนทำงานในพื้นที่ ทั้งยังช่วยเปลี่ยนพื้นที่รกร้างที่เคยมีความกังวลด้านความปลอดภัย ให้กลายเป็นพื้นที่สาธารณะที่เอื้อต่อการพักผ่อนและกิจกรรมนันทนาการ ยิ่งกว่านั้น การดำเนินการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมยังสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความภาคภูมิใจให้กับคนในชุมชนอีกด้วย

3. การยอมรับและฝังตัวในระดับโครงสร้าง

ผลการศึกษาชี้ว่า หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีแนวโน้มในการยอมรับแนวทางการพัฒนาพื้นที่สีเขียวแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น สะท้อนให้เห็นผ่านการสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง การขยายเครือข่ายความร่วมมือ และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรผ่านการจัดอบรมที่บูรณาการองค์ความรู้ เครื่องมือ และกระบวนการออกแบบร่วมกับภาคีเครือข่าย สะท้อนถึงการเรียนรู้เชิงสถาบันและการปรับตัวของหน่วยงานภาครัฐต่อแนวทางการพัฒนารูปแบบใหม่

ขณะเดียวกัน กรณีสวนวัดหัวลำโพง รุกขนิเวศน์ยังทำให้ภาครัฐเห็นตัวอย่างของกรณีการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวขนาดเล็ก ที่สามารถตอบสนองต่อบริบทเมืองชั้นในที่มีความหนาแน่นสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงเปิดมุมมองต่อการใช้ทรัพยากรของภาคส่วนอื่น ๆ เช่น ที่ดินจากภาคเอกชน และเครื่องมือส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนจากโครงการ WelPark เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การยอมรับและฝังตัวดังกล่าวยังคงมีช่องว่างในระดับกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมยังจำกัดอยู่ในบางขั้นตอน โดยเฉพาะการออกแบบ ขณะที่การบริหารจัดการยังคงพึ่งพาหน่วยงานรัฐเป็นหลัก

ท้ายที่สุด แม้กรณีศึกษานี้จะยังไม่ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่นำมาซึ่งยอมรับและการฝังตัวในระดับโครงสร้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านนโยบายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้องมากนัก แต่ก็ถือเป็นการแทรกซึมฝังตัว ของนวัตกรรมทางสังคม ภายใต้แรงผลักดันจากนโยบายกรุงเทพมหานครและประสบการณ์จากพื้นที่นาร่องดังกล่าว

4. การเปลี่ยนผ่านเชิงระบอบภายใต้กรอบ Multi-Level Perspective

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การดำเนินการพัฒนาสวนวัดหัวลำโพงรุกชนิเวศน์เป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับ Landscape ระดับ Regime และระดับ Niche ตามทฤษฎี MLP ตามลำดับ กล่าวคือเมื่อพิจารณาในระดับ Landscape ซึ่งได้ส่งแรงกดดันผ่านเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ประเด็นการพัฒนาพื้นที่สีเขียว ผสมกับระดับ Regime ที่ได้ตอบรับประเด็นการพัฒนาพื้นที่สีเขียว ให้อยู่ในระดับนโยบายทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น เป็นผลให้เกิดการกระตุ้นให้เกิดการทดลองนวัตกรรมทางสังคมในระดับชุมชน ผ่านการพัฒนาวัตกรรมการสวนวัดหัวลำโพงรุกชนิเวศน์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน ทั้งภาคประชาชน ภาควิชาการ ภาคเอกชน และภาครัฐ โดยมีองค์กรพัฒนาเอกชนอย่างโครงการ We!Park เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมประสานและขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วม

ด้วยการดำเนินการดังกล่าว จึงเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชนซอยหน้าวัดหัวลำโพง ทั้งเชิงกายภาพและสังคม ดังปรากฏว่า ในบริบทพื้นที่เมืองที่มีความหนาแน่นสูง สามารถใช้กระบวนการพัฒนาพื้นที่สีเขียวแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงพื้นที่สีเขียวของคนในชุมชนได้มากขึ้น ขณะเดียวกัน ยังส่งผลให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม และเกิดการร่วมดูแลรักษาพื้นที่อย่างยั่งยืน แม้ปัจจุบันจะยังเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการบริหารจัดการในระยะยาวก็ตาม นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของกระบวนการดังกล่าวได้นำมาซึ่งการสนับสนุนจากปัจจัยอื่น ๆ เช่น เครือข่ายความร่วมมือ การสำรวจข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อประกอบการตัดสินใจ งบประมาณสนับสนุนตั้งแต่ระยะเริ่มต้น และการสื่อสารประเด็นสาธารณะผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ ซึ่งช่วยสร้างการรับรู้และดึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ส่งผลให้นวัตกรรมฐานรากสามารถมีโอกาสในการขยายตัวต่อไป

ขณะที่ระดับโครงสร้าง หรือ Regime หน่วยงานภาครัฐเริ่มเกิดการเรียนรู้และปรับตัว โดยเห็นคุณค่าของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวขนาดเล็กและกระบวนการมีส่วนร่วมมากขึ้น สะท้อนผ่านการสนับสนุนงบประมาณ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการนำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในนโยบาย อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงยังคงอยู่ในระดับแนวปฏิบัติและยังไม่ขยายไปสู่การปรับแก้เชิงกฎระเบียบอย่างชัดเจน กรณีศึกษาจึงสะท้อนให้เห็นว่า นวัตกรรมฐานรากสามารถเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านเชิงระบบได้ เมื่อได้รับการสนับสนุนจากเครือข่าย ความรู้ และนโยบายที่เอื้ออำนวย แม้การฝังตัวในระดับโครงสร้างจะยังเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป

กล่าวโดยสรุป กรณีศึกษา สวนวัดหัวลำโพงรุกชนิเวศน์สะท้อนให้เห็นความสอดคล้องของการเปลี่ยนผ่านภายใต้ทฤษฎี MLP ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับ Landscape ระดับ Regime และระดับ Niche โดยแรงกดดันเชิงนโยบายได้เปิดโอกาสให้เกิดการทดลองเชิงนวัตกรรม ผ่านความร่วมมือของหลายภาคส่วน และกลไกกลางอย่าง โครงการ We!Park จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับชุมชน ดังปรากฏประสิทธิภาพของกรณีศึกษา ที่ตอบสนองทั้งข้อจำกัดของพื้นที่ เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงพื้นที่สีเขียวของชุมชน ทั้งยังเป็นการพัฒนาที่นำไปสู่ความยั่งยืนอีกด้วย นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงการแทรกซึมในระดับภาครัฐให้เล็งเห็นถึงความสำคัญและการนำไปประยุกต์ใช้ในระยะยาว ถึงกระนั้น การศึกษาครั้งนี้ยังชี้ว่า นวัตกรรมฐานรากสามารถเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านเชิงระบบได้ หากได้รับการสนับสนุนเชิงนโยบายและสถาบันอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 สามารถอธิบายภายใต้กรอบทฤษฎี Multi-Level Perspective ว่า แรงกดดันในระดับ Landscape ระดับ Regime ซึ่งสะท้อนผ่านนโยบายในหลายระดับ ทั้งในระดับโลก

ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ได้ผลักดันให้เกิดการทดลองนวัตกรรมเพื่อตอบสนองต่อความท้าทายการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเมือง ขณะเดียวกัน ความต้องการพื้นที่สีเขียวของประชาชนในชุมชนชอยหน้าวัดหัวลำโพง ที่เข้ามาสอดคล้องกับแรงผลักดันข้างต้น ได้กลายเป็นต้นทุนสำคัญของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสอดคล้องกับงานวิจัยของ เยาวลักษณ์ จันทมาศ และวรลักษณ์ คงอ้วน (2555) และผลการวิเคราะห์ SWOT ของสำนักงานเขตบางรัก (2568) ซึ่งชี้ให้เห็นร่องรอยความต้องการพื้นที่สีเขียวของประชาชนในพื้นที่ที่มีมาแต่เดิม และทำหน้าที่เป็นแรงหนุนสำคัญจากภาคประชาสังคม ส่งผลให้เกิดการก่อตัวของนวัตกรรมในระดับ Niche อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ขณะเดียวกัน หากพิจารณาบทบาทการเป็นกลไกหลักในการประสานความร่วมมือของโครงการ We!Park รวมถึงการเข้ามามีบทบาทของภาครัฐในกรณีศึกษา นี้ จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่และเชิงสังคมของชุมชนชอยหน้าวัดหัวลำโพง จะยิ่งชี้ให้เห็นบริบทของกรุงเทพมหานครว่า เป็นพื้นที่ที่มีทุนระดับเครือข่ายค่อนข้างสูง ดังที่แพรวพลอย วัฒนะโชติ และปรีชญาณ์ นักฟ้อน (2566) ชี้ให้เห็นว่า กรุงเทพมหานครมีโครงสร้างเครือข่ายนโยบายแบบพหุภาคีที่เอื้อต่อการระดมทรัพยากรทั้งด้านงบประมาณ องค์ความรู้ และกลไกการดำเนินงาน เป็นผลให้การประสานความร่วมมือภายในระดับ Niche ค่อนข้างมีประสิทธิภาพ จนกระทั่งสามารถเชื่อมกับระดับ Regime หรือระดับภาครัฐ เพื่อประสานความร่วมมือได้ ด้วยเหตุนี้ปรากฏการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอของ Diaz et al. (2013) และ Geels (2024) ที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้แสดงในระดับ Niche สามารถระดมทรัพยากรและเชื่อมโยงผู้แสดงในระดับ Regime เพื่อผลักดันนวัตกรรมให้เกิดและขยายตัวได้ โดยเฉพาะเมื่อมีแรงหนุนจากภาคประชาสังคมร่วมด้วย

อย่างไรก็ตาม การปรากฏขึ้นของความท้าทายในการยอมรับและการฝังตัวของนวัตกรรมยังคงสอดคล้องกับการศึกษาทั้งภายในประเทศ เช่น อาทิ Leknoi et al. (2026) และYiengthaisong et al. (2025) และต่างประเทศ อาทิ Paoiin and Pharino (2024) Juele and Lapong (2024) และ Gheitasi et al. (2025) เป็นต้น ซึ่งชี้กันอย่างคล้ายคลึงว่า แม้นวัตกรรมในระดับ Niche ด้านสิ่งแวดล้อมจะได้รับแรงสนับสนุนจากหลายภาคส่วนและแรงกดดันในระดับ Landscape แต่การขยายผลในระยะยาวยังติดข้อจำกัดในระดับโครงสร้าง โดยเฉพาะด้านกฎระเบียบ มาตรฐาน โครงสร้างพื้นฐาน และกลไกเชิงสถาบันที่ก่อให้เกิดภาวะยึดติดกับระบบเดิม ดังนั้น ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว องค์กรตัวกลางอย่างองค์กรพัฒนาเอกชน จึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในการเชื่อมโยงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผลักดันให้เกิดการปรับเปลี่ยนเชิงนโยบายและสถาบัน เพื่อเปิดพื้นที่ให้นวัตกรรมสามารถฝังตัวได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น จึงมีอาจปฏิเสธได้ว่า กรณีสวนวัดหัวลำโพง รุกขนิเวศน์จำเป็นต้องมุ่งเสริมสร้างการบูรณาการเชิงนโยบาย การพัฒนามาตรฐานรองรับ และการขยายเครือข่ายความร่วมมือในระดับเมือง เพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านในระยะยาว

กล่าวโดยสรุป กรณีศึกษาสวนวัดหัวลำโพง รุกขนิเวศน์ได้สะท้อนความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนผ่านภายใต้กรอบ MLP ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างแรงกดดันในระดับ Landscape โครงสร้างเครือข่ายนโยบายในระดับ Regime และการทดลองเชิงนวัตกรรมในระดับ Niche โดยมีภาคประชาสังคมและองค์กรตัวกลางเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงและขับเคลื่อน อย่างไรก็ตาม แม้นวัตกรรมจะสามารถก่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงประจักษ์ในระดับพื้นที่ แต่การยกระดับสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบยังคงต้องอาศัยการสนับสนุนเชิงนโยบาย การปรับตัวของสถาบัน และการพัฒนาโครงสร้างรองรับอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สวนวัดหัวลำโพง รุกขนิเวศน์สามารถฝังตัวและขยายผลได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

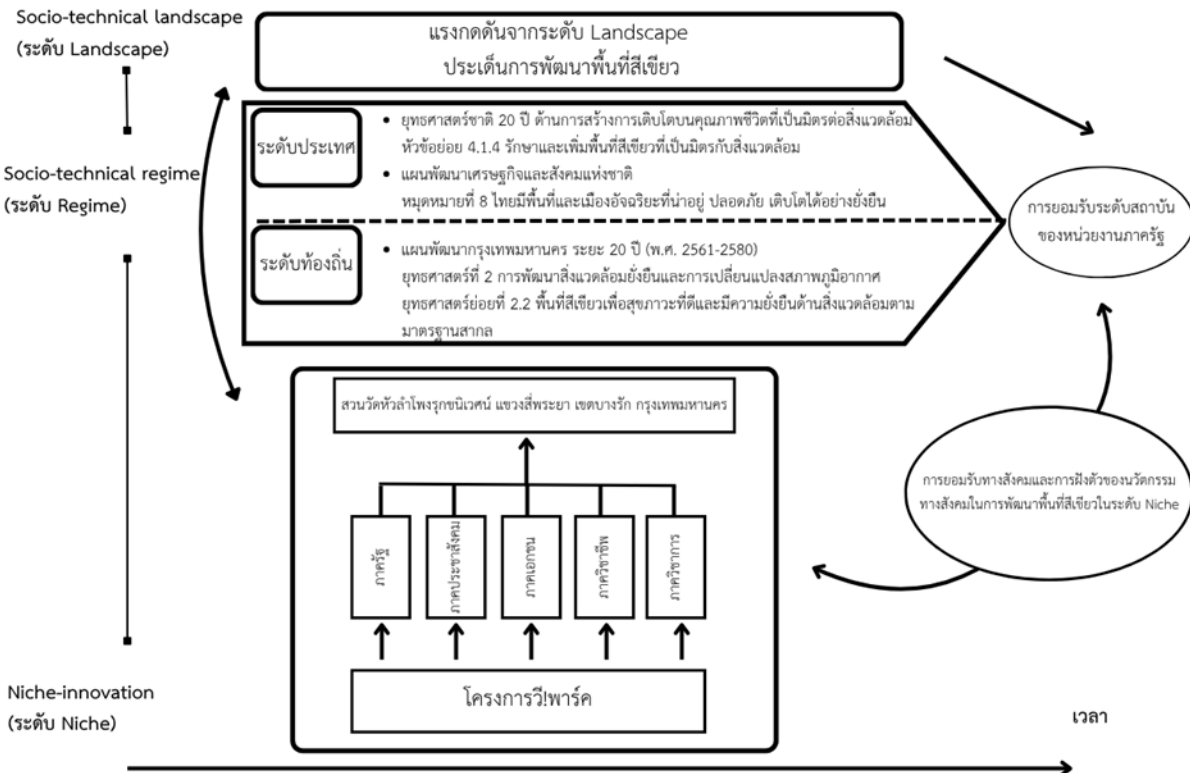

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง มุมมองหลายระดับต่อการดำเนินการพื้นที่สีเขียวขนาดเล็กในฐานะนวัตกรรมทางสังคม เพื่อการเพิ่มพื้นที่สีเขียวเขตเมือง: กรณีศึกษา สวนวัดหัวลำโพงรุกขนิเวศน์ กรุงเทพมหานคร สามารถวิเคราะห์องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ภายใต้กรอบ MLP ได้ทั้ง 3 ระดับ ดังปรากฏในแผนภาพที่ 1 ดังนี้ ระดับที่ 1 Landscape ปรากฏประเด็นการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในระดับโลก อันเนื่องมาจากความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ซึ่งล้วนเป็นแรงผลักดันภายนอกที่ควบคุมไม่ได้ และเป็นผลให้หลายภาคส่วนต้องปรับตัวและหันมาให้ความสำคัญกับการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเมืองมากยิ่งขึ้น ดังปรากฏในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นต้น

ขณะเดียวกัน ในระดับที่ 2 Regime วิเคราะห์ได้ว่า กลไกเชิงนโยบายมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการรองรับการพัฒนาให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม โดยจะเห็นได้ว่า ในกรณีศึกษานี้ ปรากฏนโยบายที่สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สีเขียวทั้งในระดับประเทศ เช่น ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และระดับท้องถิ่น เช่น แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี และนโยบายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น เป็นผลให้นวัตกรรมสวนวัดหัวลำโพงรุกขนิเวศน์ได้รับการสนับสนุนอย่างชัดเจนผ่านกลไกดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ การก่อตัวระดับที่ 3 Niche จึงได้รับการขับเคลื่อนภายใต้นโยบายของภาครัฐ และได้รับการตอบสนองจากชุมชนและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เล็งเห็นความสำคัญร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาภายใต้แรงกดดันทั้งสองระดับข้างต้น ยิ่งกว่านั้น ภายหลังการพัฒนาแล้วเสร็จนวัตกรรมนี้ยังนำไปสู่การยอมรับและฝังตัวในระดับภาครัฐ สะท้อนผ่านการเห็นตัวอย่างในการพัฒนา การสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง และการเพิ่มภาคีเครือข่าย ถึงกระนั้น การขยายผลนวัตกรรมดังกล่าว อาจต้องพึ่งพาองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นผลกลไกกลางในการขับเคลื่อนการยอมรับและฝังตัวในระดับโครงสร้าง เพื่อให้เอื้อต่อการขยายผลนวัตกรรมดังกล่าวในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

กล่าวโดยสรุป องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ชี้ว่า สวนวัดหัวลำโพงรุกขนิเวศน์ เป็นนวัตกรรมทางสังคมเพื่อการพัฒนาพื้นที่สีเขียวขนาดเล็กในเมือง ที่เชื่อมโยงกันระหว่างปฏิสัมพันธ์ในระดับต่าง ๆ ระหว่างแรงผลักดันในระดับ Landscape กลไกเชิงนโยบายในระดับ Regime และการเล็งเห็นถึงความสำคัญของพื้นที่สีเขียวในระดับ Niche ร่วมกัน ที่ตอบสนองและเกื้อหนุนต่อปัญหาดังกล่าว ผ่านความร่วมมือของหลายภาคส่วน อันนำไปสู่การยอมรับ การฝังตัว และโอกาสในการขยายผลการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเมืองอย่างยั่งยืน

แผนภาพที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์กรณีศึกษา สวนวัดหัวลำโพงรุทกษนิเวศน์
ผ่านทฤษฎี Multi-Level Perspective

สรุป

การวิจัยเรื่อง มุมมองหลายระดับต่อการดำเนินการพื้นที่สีเขียวขนาดเล็กในฐานะนวัตกรรมทางสังคม เพื่อการเพิ่มพื้นที่สีเขียวเขตเมือง: กรณีศึกษา สวนวัดหัวลำโพงรुकนินเวศน์ กรุงเทพมหานคร ได้ชี้ให้เห็น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันภายใต้กรอบ MLP โดยพบว่า จากแรงกดดันเชิงเป้าหมายการพัฒนา นโยบาย และ กระแสการพัฒนาเมืองในระดับมหภาค ประกอบกับบริบทของพื้นที่ศึกษาเป็นเขตเมืองชั้นในที่มีความหนาแน่น สูงและมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงพื้นที่สีเขียว ส่งผลให้เกิดความต้องการพื้นที่เพื่อรองรับข้อจำกัดที่เกิดขึ้นและ เอื้อต่อการก่อตัวของนวัตกรรมพื้นที่สีเขียวขนาดเล็กในระดับชุมชนอย่างยิ่ง

ยิ่งกว่านั้น จากความสำเร็จของโครงการ ได้ชี้ให้เห็นการดำเนินการระดับ Niche ของการพัฒนาสวนวัดหัวลำโพงรุกขนิเวศน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสะท้อนให้เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมความร่วมมือของหลายภาคส่วน โดยมีองค์กรตัวกลาง ซึ่งในกรณีนี้คือโครงการ We!Park เป็นกลไกสำคัญในการประสานทรัพยากร ความรู้ และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผลลัพธ์ของกระบวนการดังกล่าวไม่เพียงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพของพื้นที่ แต่ยังสร้างการยอมรับทางสังคม ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และการใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างหลากหลาย ขณะเดียวกัน ขณะเดียวกัน กรณีศึกษานี้ยังเป็นผลให้ภาครัฐเห็นถึงตัวอย่างการพัฒนาพื้นที่สีเขียวแบบมีส่วนร่วม และมีแนวโน้มยอมรับแนวทางการพัฒนาดังกล่าวมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การฝังตัวของนวัตกรรมในระดับ Regime ยังคงอยู่เผชิญข้อจำกัดเชิงโครงสร้างบางประการ โดยเฉพาะด้านกฎระเบียบและกลไกสนับสนุนในระยะยาว แม้จะเริ่มปรากฏการยอมรับเชิงสถาบันและการสนับสนุนจากภาครัฐมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป การเปลี่ยนผ่านของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเมืองเป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างแรงกดดันระดับมหภาค การขับเคลื่อนเชิงนโยบาย และนวัตกรรมระดับชุมชนภายใต้กรอบ MLP โดยนวัตกรรมระดับ Niche สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงรูปธรรมและส่งอิทธิพลต่อการเรียนรู้ในระดับ Regime ได้อย่างไรก็ตาม การฝังตัวย่างยั่งยืนยังจำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนเชิงนโยบาย การปรับปรุงกฎระเบียบ และการขยายเครือข่ายความร่วมมืออย่างต่อเนื่องในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 กรุงเทพมหานคร โดยสำนักสิ่งแวดล้อม ภาควิชาการ องค์การพัฒนาเอกชน และอื่น ๆ ควรส่งเสริมความรู้และทัศนคติให้เกิดความเข้าใจต่อ ความสำคัญ ประโยชน์ และแนวทางการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่สีเขียวขนาดเล็กในเมือง

1.2 กรุงเทพมหานคร โดยสำนักสิ่งแวดล้อม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรพัฒนามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวขนาดเล็กในกรุงเทพมหานคร และมีกองทุนในการสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวขนาดเล็กด้วย

1.3 กรุงเทพมหานคร โดยสำนักสิ่งแวดล้อม ควรร่วมมือกับภาควิชาการ องค์การพัฒนาเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนารฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาพื้นที่สีเขียวขนาดเล็กให้มีศักยภาพต่อการแก้ไขปัญหาประติสฐานในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวขนาดเล็กในพื้นที่อื่น ๆ

1.4 กรุงเทพมหานคร โดยสำนักสิ่งแวดล้อม ควรร่วมมือกับภาควิชาการ องค์การพัฒนาเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนาแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะสีเขียวขนาดเล็กแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมภายหลังการพัฒนาพื้นที่ได้ อันจะเป็นการยกระดับคุณภาพการมีส่วนร่วมในระยะยาวด้วย

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกรณีพื้นที่สีเขียวขนาดเล็กในบริบทเมืองอื่น หรือในพื้นที่ที่มีลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจแตกต่างกัน เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จและข้อจำกัดของการขยายผลนวัตกรรมในระดับที่กว้างขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาผลกระทบระยะยาวของพื้นที่สีเขียวขนาดเล็ก ทั้งในมิติด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ รวมถึงการประเมินประสิทธิภาพของกลไกเชิงนโยบายและสถาบันในการสนับสนุนการเปลี่ยนผ่าน เพื่อพัฒนาแนวทางเชิงนโยบายที่เหมาะสมและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กฎกระทรวง ให้บังคับใช้ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556. (2556, 16 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 130 ตอนที่ 41 ก. หน้า 1-81

กรมการปกครอง. (2568). *สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร(รายเดือน)*.

<https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/mainpage>

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2568). *ยุทธศาสตร์อาเซียนด้านสิ่งแวดล้อม*.

https://mnre.gdcatalog.go.th/dataset/mnre_31_16?utm_source=chatgpt.com

- กรุงเทพมหานคร. (2565). แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2565). https://webportal.bangkok.go.th/public/user_files_editor/130/BMA-developmentplan/P20ys_rivise.pdf
- กรุงเทพมหานคร. (2568ข). ข้อมูลพื้นที่สีเขียว 7 ประเภทรายเขต. <https://data.bangkok.go.th/dataset/parkinbangkok/resource/10189063-99c3-4f4a-acac-9a1b6c665261>
- กรุงเทพมหานคร. (2569). ระบบตรวจสอบผังเมืองรวมและข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร. https://cityplangis.bangkok.go.th/BMA_CPUDD/CMPWeb
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). (2565, 1 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 139 ตอนพิเศษ 285.
- แพรวพลอย วัฒนะโชติ และปรีชญาณ์ นักพ่อน. (2566). การวิเคราะห์เครือข่ายนโยบายในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 53(1), 161–183. <https://doi.org/10.61462/cujss.v53i1.1006>
- ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2580). (2561, 13 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนที่ 82. หน้า 1.
- เยาวลักษณ์ จันทมาศ และวรลักษณ์ คงอ้วน. (2555). แนวทางพัฒนาสวนสาธารณะในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร. *Asian Creative Architecture, Art and Design*, 15(2), 103–115. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/archkmitl/article/view/18500>
- วี! พาร์ค. (2564). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการ welpark เพื่อกระบวนการพัฒนาด้านแบบผ่านการมีส่วนร่วม และสร้างคู่มือการออกแบบพื้นที่สาธารณะสีเขียวขนาดเล็กที่มีคุณภาพและยั่งยืน. <https://api.wepark.co/files/wepark%202021%20Final%20Report.pdf>
- สำนักงานเขตบางรัก. (2568). แผนปฏิบัติราชการประจำปี พ.ศ. 2568. <https://webportal.bangkok.go.th/bangrak/page/sub/16208/O5%E0%B9%81%E0%B8%9C%E0%B8%99%E0%B8%9B%E0%B8%8F%E0%B8%B4%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%88%E0%B8%B3%E0%B8%9B%E0%B8%B5>
- Avelino, F., Grin, J., Pel, B., & Jhagroe, S. (2016). The politics of sustainability transitions. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 18(5), 557–567. <https://doi-org.chula.idm.oclc.org/10.1080/1523908X.2016.1216782>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi-org.chula.idm.oclc.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Diaz, M., Darnhofer, I., Darrot, C., & Beuret, J.-E. (2013). Green tides in Brittany: What can we learn about niche–regime interactions? *Environmental Innovation and Societal Transitions*, 8, 62–75. <https://doi.org/10.1016/j.eist.2013.04.002>

- Geels, F. (2024). The Multi-Level Perspective on Sustainability Transitions: Background, overview, and current research topics . *Cambridge Open Engage*. doi:10.33774/coe-2024-c15gb
- Geels, F. W. (2011). The multi-level perspective on sustainability transitions: Responses to seven criticisms. *Environmental Innovation and Societal Transitions*, 1(1), 24–40. <https://doi.org/10.1016/j.eist.2011.02.002>
- Geels, F.W. (2002). Technological transitions as evolutionary reconfiguration processes: a multi-level perspective and a case-study. *Research Policy*, 31(8–9), 1257–1274. [https://doi.org/10.1016/S0048-7333\(02\)00062-8](https://doi.org/10.1016/S0048-7333(02)00062-8).
- Gheitasi, F., Shah, T., & Mahapatra, K. (2025). Unlocking Sustainability Transitions in Construction Materials in Europe: A Multi-Level Perspective on the Adoption of Rice Straw Ash. *Sustainability*, 17(21), 9707. <https://doi.org/10.3390/su17219707>
- Ibimilua, A. F., Ibimilua, F. O., & Ogundare, B. A. (2020). Urban sprawl: Environmental consequence of rapid urban expansion. *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities (MJSSH)*, 5(6), 110–118.
- Juele, I., & Laping, E. (2024). Rainwater Harvesting Systems (RWHS): The Multi-Level Perspective towards Sustainability Transition. *Journal of Interdisciplinary Perspectives*, 2(8), 158–174. <https://doi.org/10.69569/jip.2024.0268>
- Leknoi, U., Duangden, B., Tanapalungkorn, W., & Likitlersuang, S. (2026). A multi-level perspective on implementing vetiver grass as a nature-based and social innovation for landslide risk reduction. *Environmental Development*, 57, 101371. <https://doi.org/10.1016/j.envdev.2025.101371>
- Mwaniki, D., & Ndugwa, R. (2021). The global urban monitoring approach taken by UN-Habitat. *Informationen zur Raumentwicklung (IzR)*, 1, 32–43. <https://biblioscout.net/de/article/99.140005/izr202101003201>
- Paoi, K., & Pharino, C. . (2024). Outlooks and Challenges for Urban Green Space Development: A Review Case Study in Thailand. *Applied Environmental Research*, 46(3). <https://doi.org/10.35762/AER.2024040>
- Revich, B. A. (2023). The significance of green spaces for protecting health of urban population. *Health Risk Analysis*, (2), 168-185. <https://doi.org/10.21668/health.risk/2023.2.17.eng>
- Street, C., & Ward, K. (2010). Retrospective case study. In A. J. Mills, G. Durepos, & E. Wiebe (Eds.), *Encyclopedia of case study research* (pp. 825–827). SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781412957397.n303>
- UN Population Division. (2025a). *Urban population [dataset]*. Our World Data. <https://ourworldindata.org/urbanization>

- UN Population Division. (2025b). *Urban population (% of total population) – Thailand*. World Bank Group.
<https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?locations=TH>
- UN-Habitat. (2024). *Global Urban Indicators, Share of green areas in cities and green area per capita, 1990 – 2020*. United Nations Human Settlements Programme. Open spaces and green areas | Urban Indicators Database
- United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). (2024). *World cities report 2024: Cities and climate action*. UN-Habitat.
- Yiengthaisong, A., Chobphon, P., & Promsaka Na Sakolnakorn, T. (2025). Interactions of structural disaster management in landslide prevention: A qualitative study through the multi-level perspective (MLP) and figurational sociology from the lessons of the Lua ethnic community in Thailand. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 119, 105357. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2025.105357>